

Ældres deltagelse i frivilligt arbejde i EU

Resumé

Indledning

Her i det europæiske år for frivilligt arbejde ser vi i denne rapport nærmere på et ofte overset emne, nemlig ældres deltagelse i frivilligt arbejde i Europa. Mens det er helt normalt at betragte ældre som modtagere af frivillig hjælp, får de ældres egen indsats som frivillige hjælpere meget mindre opmærksomhed.

Denne undersøgelse omfatter 30 casestudier om ældres deltagelse i frivilligt arbejde fra 11 EU-medlemsstater: Danmark, Finland, Frankrig, Tyskland, Ungarn, Italien, Letland, Litauen, Nederlandene, Polen og Det Forenede Kongerige. Undersøgelsen ser primært nærmere på de initiativer, der finder sted på lokalt plan, og som har succes med at inddrage ældre – især dem, der i højere grad risikerer social udstødelse – i frivilligt arbejde. Undersøgelser og praksis har klart vist, at frivilligt arbejde i en sen alder kan være et redskab til at fremme social inklusion af ældrebefolkningen og forbedre livskvaliteten for alle generationer.

Politisk kontekst

Den del af befolkningen, der har nået pensionsalderen, er naturligvis stor – og voksende – men også forskelligartet, med forskellige økonomiske, sundhedsmæssige og sociale ressourcer. Disse forskellige omstændigheder og erfaringer påvirker de ældres muligheder og præferencer for at deltage i frivillige aktiviteter. En af de vigtigste årsager til den mindre udbredelse af frivilligt arbejde er de dårlige levevilkår for visse grupper af mennesker, der ofte ikke alene skal leve med lav indkomst, men også døjer med fysiske handicap. Det er derfor vigtigt at styrke mere bredt sammensatte politiske strategier, som f.eks. nationale sundheds- og indkomspolitikker, der specifikt er rettet mod en generel forbedring af levevilkårene for ældre. Der findes kun et fåtal programmer, der specifikt er målrettet mod ældre menneskers inddragelse som frivillige hjælpere. Desuden er de organisationer, der undersøges i casestudierne, forskellige med hensyn til,

hvilken betydning de tillægger social inklusion gennem frivilligt arbejde.

Væsentlige konklusioner

Casestudierne illustrerer forskellige muligheder for ældres inddragelse i frivilligt arbejde. Det er imidlertid en afgørende forudsætning, at det latente potentiale for ældres deltagelse i frivilligt arbejde anerkendes og støttes. Det gælder både på politisk plan og i praksis. Der findes en markant spændvidde af frivillige aktiviteter udført af ældre, der går langt ud over de traditionelle aldersrelaterede emner, som f.eks. støtte til svagelige eller syge ældre. Der sættes fokus på forskellige foranstaltninger, der er nødvendige for at fremme den sociale og kulturelle integration af befolkningsgrupper, der risikerer social udstødelse. Undersøgelserne viser også de virkninger, som relationer og solidaritet på tværs af generationerne har på samfundet.

Rekruttering af ældre som frivillige hjælpere (heriblandt ældre, der risikerer social udstødelse) kræver ofte en vis indsats. Alligevel er der identificeret en række faktorer, der letter inddragelsen af dem: ud over pålidelig finansiering er rekrutterings- og fastholdelsesstrategier, der er målrettet mod denne gruppe, vigtige. Social inklusion af ældre gennem frivilligt arbejde er imidlertid blevet en ny udfordring. Der er fortsat en generel mangel på politisk indsigt i ældre menneskers potentiale.

Med hensyn til rekruttering og fastholdelse af ældre mennesker til udførelse af frivilligt arbejde synes følgende elementer at bidrage til succes (ofte i kombination med hinanden):

- Omfattende medie-, kommunikations- og informationstiltag er den "klassiske" måde at involvere ældre frivillige hjælpere på. Derudover er det en fordel at dyrke og fastholde forholdet til specifikke grupper, som f.eks. religiøse og etniske samfund, samt til medborgerhuse.

- En lille del af initiativerne sigter ikke direkte mod at tilskynde ældre til at deltage i frivilligt arbejde; i stedet er deres engagement en "sidegevinst". Faktisk er formålet med visse foranstaltninger generelt at fremme et aktivt og selvstændigt ældreliv. De tilskynder ældre fra forskellige samfundslag til at reflektere over og tale om deres forventninger til forskellige aspekter af det at blive ældre og at støtte hinanden.
- For at nå ud til disse ældre mennesker, der endnu ikke er involveret, kan det være nyttigt med en "gatekeeper". En "gatekeeper" deltager normalt allerede selv i et vist omfang og kan derfor bygge bro mellem initiativet og de mulige frivillige hjælpere, f.eks. ved at opfordre familiemedlemmer, venner og naboer til at blive involveret.
- Forberedelseskurser kan fremme anerkendelsen af og kendskabet til kompetencer ved at hjælpe ældre til at se på deres livserfaringer og kompetencer som ressourcer til frivilligt arbejde. Sådanne kurser kan ligeledes støtte en omlægning af tilværelsen efter en kritisk begivenhed.
- En vigtig forudsætning for at kunne sætte pris på frivilligt arbejde er, at de frivillige hjælpere kun påtager sig opgaver, som de kan magte. Mange initiativer forsøger at sikre dette ved at bedømme de frivillige hjælpers kompetencer og ved at tilbyde særlige uddannelseskurser.
- Værdsættelse og påskønnelse er yderst vigtigt for fastholdelsen af frivillige hjælpere. Præmier til frivillige hjælpere og til frivillige organisationer kan være en effektiv måde at vise påskønnelse på.
- Hvis organisationen giver frivillige hjælpere mulighed for fleksibilitet, vil de gerne selv kunne beslutte omfanget af deres eget engagement. Her tænkes på f.eks. det frivillige arbejdes hyppighed og varighed, der kan være vigtige for den nye generation af ældre frivillige.
- For at fastholde frivillige hjælpere kan tilbud om forsikringsdækning samt dækning af udgifter spille en afgørende rolle.

Der kan påvises mange positive virkninger af frivilligt arbejde på ældre – f.eks. større subjektiv trivsel og styrket selvværd. Disse virkninger kan forklares ved den hyppigt rapporterede tilfredsstillelse ved at være i stand til at yde en meningsfuld og berigende indsats,

der rækker ud over betalt arbejde og familieforpligtelser. På trods af deres individuelle situation, problemer og risici lykkes ældre frivillige med at skabe sig en aktiv alderdom.

Politiske anbefalinger

Ældres deltagelse i frivilligt arbejde erstatter ikke de formelle sociale, kulturelle og andre organiserede tilbud. Tværtimod; casestudier påviser de positive og supplerende virkninger af frivilligt arbejde, som kendes fra andre undersøgelser. Ligeledes kan faglig støtte fra lønnet personale også betragtes som en af de faktorer, der har størst indflydelse på effektivitet og bæredygtighed.

Hidtil har arbejdsmarkedets parter forekommet at være relativt passive i deres støtte til frivilligt arbejde. Der findes nogle få eksempler på virksomhedspolitikker for pensionering og planlægning, der omfatter forberedelse til frivilligt arbejde efter arbejdslivets ophør. Involvering i lokalsamfundet kan imidlertid fremmes og udvikler sig ofte i løbet af en persons arbejdsliv. Deltagelse i frivilligt arbejde sent i livet synes at forekomme hyppigere hos dem, der har haft tidligere erfaringer hermed, og det bør derfor tilstræbes at fremme frivilligt arbejde mere systematisk i arbejdslivet.

Det er nødvendigt med målrettede strategier på alle niveauer for at skabe passende rammer for en meningsfuld inddragelse af ældre i frivilligt arbejde. Hertil hører dannelse af netværk af relevante interessenter på forskellige niveauer for at sikre udveksling af erfaringer og oplysninger. Det er i den forbindelse og med hensyn til den generelle støtte til lokale initiativer og organisationer særlig vigtigt at inddrage lokale myndigheder.

Nationale programmer og følgelovgivning synes at være nyttige og kan stimulere indsatsen. Uden lokal opbakning primært fra lokale myndigheders side er de imidlertid ineffektive. Det mest effektive er et mix af strategier, både med hensyn til instrumenter (finansiering, infrastruktur, støtte fra fagfolk) og programmer. Det er imidlertid vigtigt med klare standarder og støtteforanstaltninger, navnlig til udvikling af initiativer, der er specifikt rettet mod socialt udstødte grupper. Først og fremmest er det afgørende, at der udvikles en kultur, hvor værdien af ældres frivillige arbejde på lokalt, nationalt og EU-niveau anerkendes.

Yderligere oplysninger

Rapporten om *Volunteering by older people in the EU* (ældres frivillige arbejde i EU) findes på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1134.htm>

Teresa Renehan, forsknings- og informationsmedarbejder, ter@eurofound.europa.eu